

KRUIP

NIEUWS

Nummer 34

10 Mei 1938.

Orgaan der Sociologen-groep v.d Nederl. Jeugdbond voor Natuurstudie.

Redacteur: Wim Margadant, Rijnegomlaan 12, Aerdenhout

Administr.: Jannie Bouwman, Statensingel 48a Rotterdam

V o o r w o o r d.

Haast zou ik deze keer willen beginnen met "sorry" te zeggen voor het feit, dat ik weer met dezelfde, al haast traditionele Kruipnieuws-koptekening kom aandragen. Er is echter kans, dat er voor het volgende nummer (waarvan de verschijningsdatum overigens nog lang niet vast staat) eindelijk iets anders beschikbaar is, ik heb tenminste al iets moois op het oog.

Dit nummer had ik eigenlijk een paar dagen eerder willen laten verschijnen, zodat het voor Zondag 8 Mei bij de leden kon zijn; door verschillende omstandigheden is me dit niet mogen gelukken; misschien wel in de eerste plaats doordat ik wat laat met de voorbereiding begonnen ben. Ik hoop echter, dat dit geen bezwaar voor jullie is, om je toch nog zo gauw mogelijk op te geven voor Nieuwkoop!

Ja, Nieuwkoop! Heb je al tot je door laten dringen, hoe geweldig fijn dat kan worden? Met een stel N.J.N.ers in het Hollandse veenlandschap, als het riet nog niet hoog is, zodat je de begroeiing nog makkelijk kunt overzien, als verschillende zeggesoorten op hun mooist bloeien, sommige in prachtige geelgepluimde randen langs de waterkanten, als de tere Moerasviooltjes nog bloeien, als..... kortom, kom zelf en zie, en geniet!

Wim.

BESTUURSMEEDEDELINGEN.

1. Tot onze spijt moeten we voor verschillende leden nogmaals de aandacht vestigen op de mogelijkheid van contributie-betaling. Het bedrag, groot, of liever klein: f 0,50, kan gegireerd worden op No 1 2 3 6 3 1 ten name van Jannie Bouwman, Rotterdam, of meegebracht worden naar Nieuwkoop. Gebeurt dit niet, dan zullen we daaruit de consequentie trekken, en de(n) betrokkenen Kruipnieuws niet meer toesturen. We hopen natuurlijk, dat dit niet nodig zal hoeven te zijn.

2. N I E U W K O O P. Ligging: Als je een cirkel trekt, die door Amsterdam, Haarlem, Den Haag, Rotterdam en Utrecht gaat, en daar het middelpunt van opzoekt, dan kom je precies in Nieuwkoop terecht. Centralere ligging kan dus haast niet.

Wanneer je nu van de kant van het Zuiden in Nieuwkoop komt, dus van Bodegraven of Zwammerdam, dan moet je bijna het hele dorp doorrijden tot over een'ophaalbrug. Vlak daarna het eerste bruggetje rechts en dan maar rechtuit tot het eind van het landtongetje; daar is de ligplaats van 'onze' boot! Als je van het Noorden komt (dus van Nieuwveen of Wilnis) moet je een klein endje het dorp in tot aan de ophaalbrug, waar je dus het bruggetje links moet hebben. Het adres, waar de boot ligt, is W. Tijsterman.

Benodigheden: behalve de gewone dingen voor een weekend, als brood voor 3 maaltijden, een slaapzak, raden we je aan, nog mee te nemen een kroes, en, als je zoiets bezit, een strcm-lamp, en als je geen donken slaapzak hebt, is een extra-deken ook wel prettig.

Inrichting: Het is een flinke schuit, waar ong. 40 mensen in kunnen, dus we hebben waarschijnlijk de ruimte. Er zijn beneden 3 afdelingen er is een groot dek, met een pracht van een mast. Bovendien hebben we nog een stuk weiland tot onze beschikking. En ten overvloede zijn er een stuk of wat roeiboortjes bij!

De datum is, zoals we in het vorige Kruiptijdschrift al bekend maakten, het weekend van 14 op 15 Mei. Dus midden in een van de mooiste tijden van het jaar! Wie dan nog wegblijft, moet werkelijk wel grondige redenen hebben.

Zo mogelijk zagen we graag, dat de deelnemers zich van tevoren even opgaven bij Jannie Bouwman, liefst voor Donderdag; in verband met het late verschijnen van dit nummer kunnen we dit niet als eis stellen.

3. Uitgaven. Aan de in het vorige nummer bedoelde uitgaven wordt gewerkt. We vestigen hier nog eens de aandacht op de reeds verleden jaar verschenen uitgaven: Kiemplantentabel, en de plantengroei van Mook. Daar is nog een kleine voorraad van; wie dus nog verkoopsmogelijkheden weet, stelt zich maar in verbinding met Jannie.

4. Rondreis-portefeuille. Door 1 van de leden is het idee opgeworpen van een rondreisportefeuille voor van de sociologen-groep. Deze portefeuille zou van allerlei op sociologisch gebied kunnen bevatten, als artikeltjes van de deelnemers, tijdschrift artikeltjes (juist bij sociologie is het verschijnsel heel sterk, dat zeer interessante stukjes verschijnen in moeilijk bereikbare tijdschr.) en eventueel ook platgedrukte exemplaren van karaktersoorten enz. De mogelijkheden zijn dus vele; maar natuurlijk zijn er ook een aantal moeilijkheden aan verbonden. Moeilijkheden zijn er echter, om overwonnen te worden, en om te beginnen, vragen we, of ieder, die voor het idee voelt, zich zo gauw mogelijk en verbinding wil stellen met Fred Hoekzema (adres natuurlijk bekend, Grevelingenstraat 16 " Amsterdam Zuid), eventueel via Nieuwkoop.

5. Natura. Het April-nummer van Natura verscheen als speciaal sociologie-nummer, met zeer interessante inhoud. Er is sprake van, dat onze sociologengroep een aantal exemplaren tegen gereduceerde prijs kan krijgen; wij zullen ze dan tegen kostenden prijs ter beschikking van onze leden stellen.

6. Besluit. Hein Schimmel wil in verband met z'n gezondheidstoestand (hij is wel uit het ziekenhuis ontslagen, momenteel, maar nog steeds niet van de dokter af) liever aftreden als voorzitter. In Nieuwkoop hopen we de situatie verder te bespreken.

7 Slot van de cursusmededelingen.

VERLANDING in ons VEEN.

De verlanding is altijd een aantrekkelijk onderwerp. Het is iets, waar veel aan vast zit, en waar nog lang niet alles van bekend is. Er zijn dan ook steeds interessante en fijne dingen bij te zien.

Bijna al onze grote veenplassen, zoals die van Holland en Utrecht, zijn ontstaan door invloed van den mens. Reeds vroeg heeft deze het gebruik van turf als brandstof ontdekt, en sindsdien is er van die mogelijkheid tot op den huidigen dag gebruik gemaakt. Tegenwoordig wordt er wel niet zoveel meer van turf als brandstof gebruik gemaakt, sinds de steenkool algemeen gebruikt wordt, maar toch is in veenstreken turf nog steeds veel gebruikt. Ja, het is zelfs zo sterk dat er plannen gemaakt worden, om een elektrische centrale te bouwen die met turf gestookt zou worden! Dit is evenwel in het Oosten van ons land, waar het veen na de afgraving niet waardeloos wordt, maar na speciale bewerkingen, waarbij kunstmest natuurlijk een grote rol speelt, behoorlijk vruchtbaar land geeft. In het Westen is dit anders. Als er hier verveend wordt, ontstaan er grote waterplassen, die niet veel betekenis hebben in economisch opzicht, zenzij ze drooggemalen werden, en dan nog niet eens altijd. In Holland werd het verveenen dan ook al lang geleden aan strenge regels gebonden: alleen daar, waar een kleilaag onder het veen lag, mocht verveend worden, en dan moest uit de opbrengst van het verveende stuk de latere drooglegging bestreden worden. Want als zo'n veenplas eenmaal flink groot was, dan werd vanzelf steeds groter en groter, doordat de stormen het water opzweepten, en daarmee de zachte veenkanten heel makkelijk vernielde. Bekend is het voorbeeld van de Haarlemmermeer, die ten slotte zo groot geworden was, dat binnen een paar jaar zowel Haarlem, als Amsterdam en Leiden met overstroming bedreigd werden, waardoor droogmaking a.h.w. een noodzakelijkheid werd.

Zo zien we al de grote betekenis van de wind. Ook de verlanding wordt er sterk door beïnvloed. Het snelst kan de verlanding dus plaats hebben op plaatsen, die de wind niet direct bereiken kan. Zo is bij de Loosdrechtse plassen heel mooi te zien, hoe ze aan de Westkant omzoomd worden door weelderig begroeid terrein, terwijl de Oostkant, waar de overheersende Zuid-Westenwinden hun invloed dus steeds doen gelden, door een houten of steenen beschoeiing in toom moeten worden gehouden; de verlanding is hier slechts gering, en zou, zonder de beschoeiing, overtroffen worden door de afslag.

Daar de plassen eigenlijk overal ongeveer even diep zijn, en door het verveenen ook geen langzaam naar de kanten oplopende bodem hebben, is er de verlanding niet zo mooi te bestuderen, als we wel zouden willen. Misschien zou dat wel mogelijk zijn in de walen en wieden, of hoe ze nog meer genoemd worden, langs onze zee- en rivierdijken. Ook zijn deze soms aanzienlijk dieper dan de gewone veenplassen. Terwijl de laatste gemiddeld maar een paar meter diep zijn, en eigenlijk nooit meer dan $2\frac{1}{2}$ tot 3 m, zijn de eerste vaak veel dieper dan 4 m, af en toe zelfs 10 m! Dieper dan 4 m is er eigenlijk maar weinig plantengroei. De enige, die we daar aantreffen, is Kraanwier (Chara), waarvan niemand eigenlijk de soorten goed kent. Overigens, zoals te begrijpen is, is het onderzoek van deze diepwaterassociaties zeer lastig. Eigenlijk zou je er een duikerpak voor moeten huren! Het is natuurlijk best mogelijk, dat in dat Charatum nog een paar andere plantensoorten blijken te groeien.

Als de plas minder dan 4 m diep is, dan kunnen we er al van allerlei vinden. Maar we hebben dan te doen met soorten, die niet buitengewoon sterk aan elkaar gebonden zijn, wat het onderscheiden van associaties dus lastig maakt. Heel veel komt het voor, dat op de ene plaats niets anders groeit dan 1 bepaalde soort, terwijl een eind verder dan niets anders staat dan een andere soort. We hebben er dus vaak een mozaïek van facies en zedelingen. Het gebeurt, dat we kunnen spreken van het overheersen van de "eerst-aanwezige" soort. Toch zullen we zeer zeker een groepering kunnen maken, indien we nagaan, welke soorten gewoonlijk bij, of zelfs door elkaar groeien. Doch dit alleen is niet voldoende, want, aangezien de natuur zich niet in edjes laat zetten, kunnen we van alle enigszins verwante associaties overgangen te zien krijgen, m.a.w. dat planten van 2 associaties door elkaar groeien. We moeten dus bovendien letten, op de omstandigheden, waaronder de soorten het best groeien, en nagaan, welke van de soorten, die wel door elkaar groeien, steeds onder nagenoeg dezelfde omstandigheden optreden.

In de voornaamste plaats zien ter diepte van ongeveer 2 tot 4 meter veel Fonteinkruid-soorten; men spreekt dan ook van het (groot) Fonteinkruidverbond (*Potamion eurosibiricum*); zo groeit er veel het bekende Kam-Fonteinkruid, dat met z'n lange, dunne bladen die soms in groot aantal aanwezig zijn, met de golven meedeint, het Cekruid Fonteinkruid, dat ook heel makkelijk te herkennen is, maar ook andere planten dan Fonteinkruiden groeien er natuurlijk in, met name Hoornblad en Waterranonkel-soorten. Deze groepering is eigenlijk betrekkelijk gemakkelijk te maken, omdat er zoveel mee omvat wordt. Het heeft dus eigenschappen, vereist voor de rubriek: "uitvluchten voor excursieleaders". Maar zonder gekheid: met enige zekerheid is wel te zeggen, dat bijna de meerderheid van de vegetaties van niet te ondiep, en niet te voedselarm, zoet water tot het genoemde verbond horen. Een uitzondering moet gemaakt worden ten voor Kranswier-begroeiingen, althans voorlopig, omdat in nog zilte meertjes in jonge duinen ook Kranswier voorkomt; dat zou op een ander verbond betrekking hebben. Overigens is de kans groot, dat dit heel andere soorten Kranswier betreft.

De belangrijkste levensomstandigheden voor onze planten, die pogingen doen, de plassen te dempen, hebben we dus al, zij het soms terloops, genoemd. Een factor vermeldde we nog niet, n.l. de aard van de bodem. Maar waarschijnlijk speelt die niet zó'n grote rol als bij de meeste landplanten, omdat de waterplanten veel meer van het omringende water, en de aard daarvan afhankelijk zijn. Maar het is mogelijk, dat, om een voorbeeld te noemen, *Watergentiaan* een voorkeur voor klei heeft, en de *Krabbescheer* voor veengrond. Dit moet echter nog gecontroleerd worden! In een plas hebben over het algemeen overal dezelfde aard van water, we veronderstellen dus zoet water, dat bovendien voedselrijk is. (In de voedselarme plassen b.v. op de hei en in hoogveen in het Oosten van ons land verloopt de verlanding geheel anders, ook heel interessant, maar verder buiten de bedoeling van dit stukje vallend). In diezelfde plas zijn er echter andere dingen, die variëren, met name de diepte en de windrijksterkte. Als we een diepte hebben van 2 tot 4 meter, hangt de verdere groepering sterk af van ligging ten opzichte van de wind.

Op de plaatsen, die het sterkste aan de werking van de wind (en de daarmee gepaard gaande golfslag enz.) blootgesteld zijn, zal of in het geheel geen begroeiing aanwezig zijn, (uitgezonderd misschien bodembegroeiende Kranswieren) of een begroeiing van planten, die de sterke golfslag verdragen kunnen. Het is duidelijk, dat drijvende bladeren daartoe minder geschikt zijn, we hebben er dus te maken met ondergedoken planten. Met name groeit hier het Glanzend Fonteinkruid, verder het reeds genoemde Kam-Fonteinkruid, het makkelijk aan de stengel-omvattende bladeren te herkennen Doorgroeid Fonteinkruid, en verder Vederkruid, waarvan de bladeren meest in kransen van 4 staan, terwijl elk blad prachtig regelmatig geveerd is.

Waar wind en stroom niet zó sterk werken ('t hoeft daarom nog niet beschut te zijn!) kunnen een aantal planten met drijvende bladen het uithouden, als b.v. de Gele Plomp, de Witte Waterlelie, het Drijvend Fonteinkruid en de watervorm van de Veenwortel met hun glanzende, elliptische drijvende blaadjes, die bij de eerste parallel- en bij de tweede veernervig zijn, en de prachtige Watergentiaan met z'n gele klokvormige bloemen. Trouwens, stuk voor stuk geweldig mooie planten! Deze planten samen vormen een associatie, die in de literatuur dan ook verschillende malen beschreven is. Eigenaardig is echter, dat men Vederkruid als karaktersoort van dit gezelschap opvat (althans een bepaalde Vederkruid-soort). De associatie wordt er zelfs naar genoemd: het gezelschap van Vederkruid en Plomp (*Myriophyllo-Mupharetum*). Het Vederkruid is er inderdaad wel in te vinden, maar men krijgt toch sterk de indruk, dat dat als regel niet het geval is. Het is daarom de vraag, of dat gezelschap gehandhaafd kan blijven. Het is zelfs waarschijnlijk, dat dit niet het geval is.

De meer aan de wind blootgestelde begroeiing met Glanzend Fonteinkruid vormt ook een associatie, of liever een sub-associatie, nl. van het gezelschap van Doorgroeid Fonteinkruid (*Potametum perfoliati*), waarvan een andere sub-associatie, nl. met *Vlottende Wateranonkel*, in grote, stromende rivieren groeien kan. Onze sub-associatie is genoemd naar het Glanzend Fonteinkruid zelf, (de Latijnse naam wordt daardoor, schrik niet; *Potametum perfoliati potametosum lucentis*. Het zou nog erger gekund hebben!).

Dan is er nog een andere associatie, die helemaal niet veel van de wind hebben moet, omdat hij dan eenvoudig wegwaait! Dat is nl. de drijvende associatie van *Krabbescheer* en *Kikkerbeet*. Deze planten, en met hen nog een aantal andere, zoals de *Kroos-* en *Rood Kroos-soorten*, en heel misschien ook een enkele *Wateranonkelsoort*, drijven nl. in hun geheel in hun geheel op het water. Als het gezelschap dus al op een door de wind betrokken plaats voorkomt, drijft het al gauw naar een beschuttere plaats, bv. langs een rietzoom in baaien e.d. Toch moeten we niet denken, dat het helemaal niets met de bodem te maken heeft! Integendeel. 'x *Winkern* In de herfst zakken de rozetten van *Krabbescheer* nl. als zwakke stekenen, overwinteren daar op de bodem, half in hun eigen modder, en komen het volgende voorjaar "frisch, frumm, fröhlich, frei" weer naar boven duiken, zelfs in verdubbeld aantal, want elke verzonken *Krabbescheer* kan 2 of 3 nieuwe rozetten leveren! (Dus zo ongeveer op de manier van de draak die 7 koppen kreeg voor elke kop, die hem werd afgeslagen, wat verigens vrij onhandig voor het beestje geweest zal zijn.) Op die manier maakt de *Krabbescheer* zich meester van het terrein, want op z'n (verticale) "trekweg" laat hij natuurlijk niemand toe,

niet alleen door het heen en weer trekken, maar ook, doordat 's zomers bijna al het licht onderschept wordt door de dichte laag der Krabbescheren. Wind en waterstromen stellen echter paal en perk aan zijn groeikrachtstromen.

Wat de plaats van deze Krabbescheer-associatie in de opeenvolging der vegetaties (successie), moet nog het een en ander uitgeknoeld worden. Z'n windgevoeligheid bespraken we al. Wat de diepteterrest, vermoedelijk groeit hij(zij) gemiddeld iets ondieper. Nu is dit helemaal geen wet van Menden en Perzen, (het is trouwens zeer twijfelachtig, of dergelijke wetten in de sociologie bestaan.), want de Krabbescheer groeit met het grootste genoegen even diep als het Waterleliegezelschap, bv. in sloten, die toch dank zij de geregelde "schouw in de veenpolder" vrijwel overal even diep zijn, kan de Krabbescheer flinke stukken bedekken, terwijl dan verderop in diezelfde sloot, zelfs aan weerszijden, het Waterlelie-gezelschap welig tierd. Maar vermoedelijk kan het Waterlelie-gezelschap nog bij een grotere diepte groeien, dan de Krabbescheer, en kan de Krabbescheer het minder diepte genoegen nemen dan het Waterlelie-gezelschap in normale omstandigheden. Maar dat moeten we nog goed bekijken. Wel lijkt het waarschijnlijk, dat de Krabbescheer veel meer bijdraagt tot opheffing van de bodem dan de Waterlelie en trawanten. Elk jaar levert de Krabbescheer een dikke laag rozetten, terwijl van de Waterlelie de dunne laag bladeren de bodem komt helpen ophogen.

Een andere bijzonderheid is, dat in de genoemde sloot de Krabbescheer a.l.w. ingesloten was in het Waterlelie-Plomp-gezelschap. En nu kon hij niet wegdrijven, omdat dat belemmerd werd door de bladen van Waterlelie en Plomp, die aan weerszijden het wateroppervlak bedekten. Dus uit het oogpunt van diepte, zowel als van beschutting zou het Krabbescheer-gezelschap volgen ná dat van de Waterlelie, waarbij dan komt, dat het Waterlelie-gezelschap zelf de beschutting voor de Krabbescheer kan vormen.

De Krabbescheer is zelf ook niet blijvend. Door verschillende oorzaken en met name het te ondiep worden, of het teveel schoonmaken, kan hij verdwijnen. Veel komt het voor, dat er dan een dek van Kikkerbeest overblijft, met natuurlijk veel Kroos ertussen. Wordt de zaak echter niet regelmatig schoongemaakt, dan komt het Riet weldra met z'n dichte wortellaag op de ondiepte afstevenen, zij het dan, doordat eerst uitlopers vooruitgezonden worden, en gaat dan hard aan het werk, om het laatste restje water te doen verdwijnen, en er dus land van te maken. Lang echter is de afkomst van dit "land" te merken, meestal zijn het verraderlijke trilvenen of drijfkillen. Bij en tussen, soms ook inplaat: van het Riet groeien nog verschillende andere plantensoorten, zoals de Gele Lis, de Kalmoes met z'n aan de rand iets gegolfde blaadjes, de Waterzuring met grote, gaafrandige bladen, de Grote Waterweegbree met de prachtige grote, fijn verdeelde pluim, de beide Lisdodden met hun aan beide zijden iets gewelfde bladen, die tesamen met een aantal andere planten het Riet-Biezen-gezelschap vormen (Scirpeto-Phragmitetum). Ook deze associatie heeft op zijn beurt verschillende opvolgers, maar dat hoort eigenlijk tot een ander hoofdstuk. Verschillende richtingen kan het uitgaan: Grote Zegen-soorten kunnen een rol gaan spelen, op den duur kan er Elzenbos ontstaan, en ook is hoogveenvorming mogelijk! Ingewikkeld genoeg dus om een heel Kruipnieuws-nummer mee te vullen!

Victor Westhoff
Wim Margadant .